

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.2.19>

МЕХАНІЗМИ ЕЛЕКТРОННОЇ УЧАСТІ ГРОМАДЯН У КОНТРОЛІ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Гулак О.В.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
ORCID: 0000-0001-9004-0185*

Яра О.С.,

*доктор юридичних наук, професор,
декан юридичного факультету
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
ORCID: 0000-0002-7245-9158*

Слюсаренко С.В.,

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
ORCID: 0000-0002-6718-222X*

Гулак О.В., Яра О.С., Слюсаренко С.В. Механізми електронної участі громадян у контролі за діяльністю Міністерства юстиції України.

Наукова стаття присвячена комплексному аналізу цифрових механізмів участі громадян у здійсненні громадського контролю за діяльністю Міністерства юстиції України в умовах електронного урядування та цифрової трансформації державного управління. У роботі розглянуто сучасні теоретичні підходи до розуміння феномену електронної участі громадян, зокрема комунікаційний, функціональний, процесуальний та ціннісний підходи, які дозволяють комплексно оцінити її значення для забезпечення відкритості, прозорості та підзвітності органів державної влади. Визначено, що електронна участь виступає важливим інструментом взаємодії між державою та суспільством, сприяє формуванню довіри громадян до державних інституцій та створює додаткові можливості для залучення громадськості до процесів формування і реалізації державної політики.

На основі аналізу нормативно-правових актів України, що регулюють питання електронного урядування, доступу до публічної інформації та використання цифрових інструментів участі громадян, а також практики їх застосування у діяльності Міністерства юстиції України, встановлено, що електронні звернення, електронні петиції, онлайн-консультації з громадськістю та використання відкритих даних виступають важливим інструментом демократичного контролю у сфері юстиції. Досліджено функціонування цифрових сервісів Міністерства юстиції України, зокрема електронних реєстрів, порталів доступу до інформації та механізмів проведення електронних консультацій, які сприяють підвищенню рівня прозорості діяльності органу, оптимізації адміністративних процедур та зниженню корупційних ризиків.

Разом з тим, у дослідженні виявлено низку проблем, пов'язаних із недостатньою інтеграцією окремих цифрових сервісів, обмеженою доступністю та структурованістю інформації, а також недостатнім рівнем інтерактивності інструментів електронної участі. У статті сформульовано практичні рекомендації щодо вдосконалення системи електронної участі громадян у діяльності Міністерства юстиції України, серед яких створення єдиної інтегрованої платформи електронних сервісів, розширення функціоналу мобільних застосунків, збільшення кількості та якості наборів відкритих даних, удосконалення механізмів зворотного зв'язку з громадянами, підвищення рівня цифрової грамотності населення та впровадження системи моніторингу й оцінки ефективності цифрових інструментів участі. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню відкритості та підзвітності Міністерства юстиції України до процесів формування та реалізації державної політики у сфері юстиції.

Ключові слова: електронна участь; трансформація; публічне управління; громадський контроль; електронні звернення; онлайн-консультації; електронні петиції; відкриті дані; Міністерство юстиції України; е-урядування; прозорість; підзвітність.

Gulac O.V., Yara O.S., Slyusarenko S.V. Mechanisms of electronic citizen participation in monitoring the activities of the Ministry of Justice of Ukraine.

The scientific article is devoted to a comprehensive analysis of digital mechanisms for citizen participation in public oversight of the activities of the Ministry of Justice of Ukraine in the context of e-governance and the digital transformation of public administration. The paper examines modern theoretical approaches to understanding the phenomenon of electronic citizen participation, including communicative, functional, procedural, and value-based approaches, which make it possible to comprehensively assess its significance in ensuring openness, transparency, and accountability of public authorities. It is determined that electronic participation serves as an important instrument of interaction between the state and society, contributes to strengthening citizens' trust in public institutions, and creates additional opportunities for public involvement in the processes of policy formulation and implementation.

Based on the analysis of the regulatory and legal framework of Ukraine governing e-governance, access to public information, and the use of digital participation tools, as well as the practice of their application in the activities of the Ministry of Justice of Ukraine, it has been established that electronic appeals, electronic petitions, online public consultations, and the use of open data act as important instruments of democratic oversight in the field of justice. The functioning of digital services of the Ministry of Justice of Ukraine has been studied, in particular electronic registers, information access portals, and mechanisms for conducting electronic consultations, which contribute to increasing the transparency of the institution's activities, optimizing administrative procedures, and reducing corruption risks.

At the same time, the study identifies a number of challenges related to the insufficient integration of individual digital services, limited accessibility and structuring of information, as well as the insufficient level of interactivity of electronic participation tools. The article formulates practical recommendations for improving the system of electronic citizen participation in the activities of the Ministry of Justice of Ukraine. These include the creation of a unified integrated platform of electronic services, expansion of the functionality of mobile applications, increasing the quantity and quality of open data sets, improving feedback mechanisms with citizens, enhancing the level of digital literacy among the population, and introducing systems for monitoring and evaluating the effectiveness of digital participation tools. The implementation of the proposed measures will contribute to increasing the openness and accountability of the Ministry of Justice of Ukraine and strengthening citizen involvement in the processes of policy formation and implementation in the field of justice.

Key words: electronic participation; digital transformation; public administration; civic oversight; electronic appeals; online consultations; electronic petitions; open data; Ministry of Justice of Ukraine; e-government; transparency; accountability.

Постановка проблеми. Сучасні процеси цифрової трансформації державного управління суттєво змінюють характер взаємодії громадян із органами влади та створюють нові можливості для реалізації громадського контролю. Розвиток електронних інструментів участі, таких як е-звернення, онлайн-консультації та цифрові платформи для громадського діалогу, стає важливим чинником підвищення прозорості та підзвітності державних інституцій. У цьому контексті особливої уваги заслуговує діяльність Міністерства юстиції України, адже саме від ефективності взаємодії між міністерством та громадськістю значною мірою залежить рівень довіри до системи юстиції та сприйняття реформ у правовій сфері.

Зростання ролі цифрової участі громадян зумовлене як потребою оперативного доступу до інформації, так і необхідністю створення дієвих каналів впливу на прийняття управлінських рішень. Електронні інструменти дозволяють громадськості не лише отримувати публічну інформацію, а й ініціювати обговорення, контролювати якість надання адміністративних послуг, формувати пропозиції та оцінювати діяльність органів влади в режимі реального часу. У сфері юстиції ці механізми виступають ключовим елементом демократичного врядування, адже забезпечують відкритість роботи реєстрів, прозорість процедур та зменшення ризиків зловживань.

У науковій літературі дедалі більше уваги приділяється взаємозв'язку між цифровізацією державного сектору та зміцненням громадського контролю, проте сфера юстиції потребує більш глибокого аналізу з огляду на масштабність функцій та важливість прийнятих управлінських рішень. Це актуалізує необхідність комплексного дослідження існуючих механізмів електронної участі, оцінки їх ефективності та визначення напрямів подальшого удосконалення.

Метою наукової статті є аналіз цифрових механізмів участі громадян у контролі за діяльністю Міністерства юстиції України, оцінка їх результативності та відповідності принципам відкритості й підзвітності, а також окреслення перспектив розвитку електронних форм взаємодії між державою та громадськістю у сфері юстиції.

Стан опрацювання проблематики. У науковому дослідженні розглядаються питання електронної участі в Україні, зокрема забезпечення прозорості, громадського контролю та цифрової взаємодії між громадянами й органами влади. Водночас недостатньо дослідженим залишається саме механізми електронної участі громадян у здійсненні контролю за діяльністю Міністерства юстиції України, що зумовлює потребу у подальшому поглибленому дослідженні.

Виклад основного матеріалу. Електронна участь громадян розглядається як важливий інструмент демократичного врядування, що забезпечує реальне залучення суспільства до вироблення та контролю державної політики за допомогою цифрових технологій. Також, вона визначається як процес залучення громадян до вироблення, реалізації та контролю державної політики за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Е-участь дозволяє громадянам отримувати інформацію про діяльність державних органів, впливати на ухвалення рішень та контролювати виконання цих рішень, що робить її ключовим механізмом демократичного врядування. Згідно з офіційним визначенням, е-участь передбачає забезпечення права участі громадян у розвитку самоврядування, формуванні, реалізації, моніторингу та оцінці державної політики із застосуванням ІКТ у прозорих процедурах двосторонньої взаємодії [1].

У наукових дослідженнях поняття е-участі розглядається не лише як технічний механізм, а як соціально-управлінська категорія, що поєднує інформаційний, процедурний та демократичний вимір. Комунікаційний підхід фокусується на тому, що електронна участь є каналом двосторонньої комунікації між громадянами та владою. У межах цього підходу наголошується, що цифрові канали значно полегшують доступ громадян до інформації про діяльність органів влади та дозволяють безпосередньо отримувати відповіді чи зворотній зв'язок. Це сприяє підвищенню рівня прозорості публічного управління і створення передумови для реалізації принципів відкритості [2].

Питання інформаційної складової електронного урядування вже отримали висвітлення у працях вітчизняних дослідників. Зокрема, у роботі Ладиченко В., Чомахашвили О., Улютіна О., Канарик Ю. проаналізовано поширення електронної інформації в системі e-governance у контексті світових тенденцій та досвіду для України [3]. Також, значний внесок у дослідження міжнародних підходів до правового забезпечення свободи слова в мережі Інтернет було зроблено також такими науковцями, як Головка Л., Ладиченко В. та Каплогою О. Однак механізми електронної участі громадян у контролі за діяльністю Міністерства юстиції України залишаються недостатньо дослідженими, що зумовлює актуальність даного дослідження [4].

Функціональний (інструментальний) підхід на е-участь розглядає її як сукупність конкретних технологічних та процедурних інструментів, що дають громадянам можливість впливати на управлінські рішення. До таких механізмів належать електронні форми звернень, електронні петиції, онлайн-консультації, а також цифрові платформи для участі у процесах публічної політики. Аналіз електронних форм звернень, зокрема, демонструє, що їх зростання є показником відкритості та демократизації системи публічного управління [5].

Важливим прикладом інструментальної участі є інституція електронної ініціативи (електронна петиція), яка не лише фіксує громадянську ініціативу, а й може сприяти формуванню управлінських рішень, відкриваючи шлях до механізмів прямої демократії через цифрові сервіси.

Процесуальний підхід розглядає е-участь як складову частину загального циклу публічного управління, що включає: інформування громадян про діяльність органів влади; консультації щодо проєктів нормативних актів; співучасть у прийнятті рішень; моніторинг та оцінювання реалізації цих рішень. Цей підхід підкреслює важливість інтегрованого використання цифрових механізмів у всіх фазах процесу управління, що сприяє ефективному демократичному контролю та адаптації публічної політики до запитів громадськості [6, с. 125].

Ціннісний (демократичний) підхід розкриває е-участь як інструмент реалізації демократії та зміцнення громадянського суспільства. Електронні форми створюють ширші можливості для впливу на управлінські рішення, сприяють підвищенню довіри громадян до інститутів влади та підсилюють демократичну легітимність прийняття рішень. Вони також підтримують дискусійні процеси в суспільстві і сприяють формуванню колективних громадських позицій [7, с. 7].

Отже, електронна участь громадян у діяльності Міністерства юстиції України виступає ключовим механізмом забезпечення прозорості, підзвітності та демократичного контролю. У межах Мін'юсту е-участь реалізується через цифрові інструменти, що дозволяють громадянам: отримувати доступ до інформації про діяльність органу та стану відкритих реєстрів (комунікаційний підхід); здійснювати конкретні дії, що впливають на роботу Мін'юсту, через електронні петиції, звернення та

онлайн-консультації (функціональний підхід); брати участь у консультаціях щодо нормативних актів та електронних процедур на всіх етапах прийняття рішень (процесуальний підхід); впливати на якість та прозорість діяльності органу, формуючи демократичну підзвітність та підвищуючи легітимність рішень (ціннісний підхід).

З практичної точки зору, це проявляється у таких сервісах Мін'юсту, а саме:

Портал «Онлайн-будинок юстиції» – забезпечує доступ до відкритих реєстрів і можливість подавати е-звернення.

Система електронних консультацій з громадськістю – дозволяє громадянам брати участь у обговоренні нормативних актів та адміністративних процедур.

Електронні петиції та ініціативи – сприяють безпосередньому впливу громадян на політику та рішення Мін'юсту.

Таким чином підходи, окреслені в нашому дослідженні, знаходять практичне втілення в діяльності Міністерства юстиції України. Вони інтегруються у цифрові процеси управління, що забезпечують комплексний демократичний контроль, підвищують прозорість та доступність послуг, а також підтримують підзвітність органу перед суспільством.

Загалом, Міністерство юстиції України демонструє приклад застосування концептуальних підходів е-участі на практиці, поєднуючи технологічні механізми з соціально-демократичними цінностями, що підкреслює важливість цифровізації для вдосконалення публічного управління в Україні.

Формування правових основ електронної участі в Україні здійснюється через комплекс відповідних нормативно-правових актів, що регулюють використання цифрових технологій у процесах демократичного врядування. Дані механізми забезпечують можливість громадян здійснювати контроль за діяльністю центральних органів виконавчої влади, зокрема Міністерства юстиції України, шляхом подання електронних звернень, участь у консультаціях, використання відкритих даних та цифрових сервісів.

На сьогодні в Україні діє декілька осінових нормативно-правових актів, серед яких: – Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР, даний документ забезпечує право громадян подавати звернення в усіх формах, включаючи електронну. Зокрема, ст. 5 Закону прямо передбачає можливість використання електронних засобів зв'язку для направлення заяв, скарг та пропозицій. При цьому, застосування кваліфікованого електронного підпису при надсиланні електронного звернення не вимагається [8].

За період 2024-2025 рр. на адресу Міністерства юстиції України надійшло понад 30 тис. електронних звернень щодо діяльності державних реєстраторів, роботи виконавчої служби та доступу до інформації. Частина цих звернень містить дані про можливі порушення, що стає підставою для проведення внутрішніх перевірок [9].

Наступним не менш важливим нормативним документом є Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI, який визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становлять суспільний інтерес. Тобто, даний Закон визначає процедури електронного доступу до інформації, яка знаходиться у володінні органів влади. Також, ст. 19 Закону передбачає право надсилати електронні запити, а ст. 10 зобов'язує органи влади оприлюднювати суспільно значущу інформацію [10].

Громадські організації, які здійснюють моніторинг роботи приватних виконавців, регулярно подають електронні запити до Міністерства юстиції України щодо статистики стягнень. Результати аналізу цих даних використовуються для підготовки тендерних оцінок ефективності та рекомендацій щодо реформ системи виконання рішень.

Також вартує своєї уваги Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. Даний нормативний документ визначає правові та організаційні засади електронної ідентифікації та надання електронних довірчих послуг, права та обов'язки суб'єктів відносин у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг, порядок здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг [11].

До прикладу, подання документів на державну реєстрацію юридичних осіб та громадських формувань із застосуванням кваліфікованого електронного підпису (КЕП) стало повністю електронним, що значно спростило взаємодію громадян із системою юстиції та зменшило кількість корупційних ризиків.

Що стосується підзаконних нормативно-правових актів, то тут треба виділити Постанову Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 03.11.2010 р. №996. Цей Порядок визначає основні вимоги до організації

і проведення органами виконавчої влади консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики. Консультації з громадськістю проводяться з метою залучення громадян до участі в управлінні державними справами, надання можливостей для їх вільного доступу до інформації про діяльність органів виконавчої влади, а також забезпечення гласності, відкритості та прозорості діяльності зазначених органів. Варто відзначити, що під розумінням проведення консультацій з громадськістю законодавець визначає сприяння налагодженню системного діалогу органів виконавчої влади з громадськістю, підвищенню якості підготовки рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахуванням громадської думки, створення умов для участі у розробленні прєктів таких рішень. [12].

Під час підготовки змін до Закону України «Про нотаріат» Міністерство юстиції України розмістило проєкт на платформі електронних консультацій, де протягом 30 днів назбиралося понад 600 пропозицій від громадян, правників та нотаріальної спільноти [13].

Варто відмітити Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» від 02.10.2015 р. № 835. Це Положення визначає вимоги до формату і структури наборів даних, що підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, періодичність оновлення та порядок їх оприлюднення, а також перелік таких наборів даних [14]. Міністерство юстиції України регулярно оновлює відкриті набори Єдиного реєстру боржників, що дає можливість журналістам виявити тенденції ухилення від виконання рішень суду.

Доцільно згадати Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації» від 08.11.2017 р. № 797-р. Дана Концепція визначає стратегічні напрями впровадження інструментів електронної участі: електронних петицій, онлайн-консультацій, цифрових опитувань, автоматизованої аналітики відкритих даних. Так, відповідно після ухвалення Концепції Міністерство юстиції України розширило перелік електронних сервісів, зокрема створило онлайн-моніторинг стану виконання проваджень [15].

Нормативно-правова база України створила комплексний механізм електронної участі, який охоплює доступ до інформації, електронні звернення, петиції, консультації та відкриті дані. Практика застосування цих інструментів у діяльності Міністерства юстиції України доводить, що вони є дієвим механізмом забезпечення прозорості та підзвітності державних органів. Електронна участь не лише розширює можливості громадського контролю, а й сприяє структурним змінам у діяльності органів влади, зокрема в частині боротьби з корупційними проявами, оптимізації процедур та підвищення ефективності державного управління.

Проведений аналіз нормативно-правових основ та практики застосування електронної участі в діяльності Міністерства юстиції України показав ефективність існуючих інструментів (електронні звернення, петиції, консультації, відкриті дані), однак виявив також ряд проблем, пов'язаних із обмеженою інтеграцією сервісів, недостатньою доступністю інформації для громадян та низьким рівнем інтерактивності.

На основі проведеного дослідження пропонуються наступні рекомендації.

Розширення цифрових каналів взаємодії, а саме – створення єдиної інтегрованої платформи для всіх електронних сервісів Міністерства юстиції України, що поєднувала б подання та відстеження електронних звернень, участь у публічних консультаціях, моніторинг виконання рішень державних виконавців, доступ до відкритих даних. Ці нововведення зменшать фрагментацію інформації та підвищать зручність для громадян.

Наступним кроком має стати розробка одного або декілька мобільних додатків, які в подальшому дозволять підвищити рівень залучення громадян, особливо молоді, та забезпечити швидкий доступ до сервісів у режимі реального часу.

В сфері підвищення прозорості та відкритості даних пропонується розширити перелік відкритих даних, а саме до вже оприлюднених наборів (реєстрів боржників, нотаріальні реєстри, виконавчі провадження) доцільно додати дані про: результати розгляду електронних звернень; статистику петицій та консультацій; ефективність державних реєстрів та виконавців. Зокрема, пропонуємо впровадити використання аналітичних панелей та візуалізації, а саме інтерактивні графіки, дашборди та інші аналітичні інструменти, які дозволять громадськості легше оцінювати діяльність Міністерства юстиції України та виявляти деякі проблеми його роботи.

Для підвищення інтерактивності електронної участі пропонується вдосконалення зворотного зв'язку на кожному етапі розгляду звернень та петицій та онлайн-консультації з використанням відео та чатів. Варто впровадити зворотній зв'язок, де громадяни повинні отримувати повідомлення про статус розгляду звернення або петиції, терміни виконання та причини відмови у разі негативного рішення. Це нововведення підвищить довіру до цифрових сервісів. Впровадження інте-

рактивних консультації, таких як вебінари або чати з експертами дозволить громадянам не лише подавати пропозиції, а й отримувати оперативні відповіді на запитання.

Підвищення цифрової грамотності громадян та співробітників Міністерства юстиції України на сьогодні повинно бути пріоритетним для нашої держави. Розробка коротких навчальних матеріалів, інструкцій та відео-посібників щодо використання електронних сервісів підвищить доступність механізмів участі, а підвищення кваліфікації працівників у сфері цифрової комунікації та роботи з електронними платформами забезпечить якісну обробку звернень та пропозицій.

Важливим кроком в вдосконаленні механізму е-участі в діяльності Міністерства юстиції України є запровадження системи оцінки ефективності даної системи. По-перше, рекомендується створити механізм збору статистики щодо кількості звернень, швидкості їх розгляду, кількості поданих пропозицій у консультаціях та їх врахування. По-друге, зовнішня оцінка ефективності сервісів дозволить виявити вузькі місця та запропонувати рекомендації щодо їх вдосконалення.

На кінець варто відзначити, що правовий статус електронних сервісів у нормативно-правових актах, які торкаються питання діяльності Міністерства юстиції України, вартують уточнення, а саме потрібно внести зміни до Закону України «Про звернення громадян» та Закону України «Про доступ до публічної інформації», щоб прями визначити права громадян на інтерактивну участь та обов'язок органів влади забезпечувати своєчасний зворотний зв'язок. Також, на нашу думку потрібно розробити окремий підзаконний акт про стандарти електронної участі у сфері юстиції. Такий нормативний акт міг би встановити єдині стандарти подання, розгляду та оприлюднення електронних звернень, петицій і пропозицій.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що електронна участь громадян є важливим інструментом забезпечення прозорості, підзвітності та демократичного контролю за діяльністю органів державної влади. У діяльності Міністерства юстиції України цифрові механізми участі реалізуються через електронні звернення, петиції, онлайн-консультації та використання відкритих даних, що сприяє розширенню можливостей громадян впливати на формування та реалізацію державної політики у сфері юстиції.

Аналіз нормативно-правових засад та практики застосування електронних інструментів показав, що в Україні сформовано правову основу для розвитку електронної участі, яка забезпечую доступ громадян до інформації, можливість подання електронних звернень та участь у консультаційних процесах. Водночас виявлено низку проблем, зокрема недостатню інтеграцію цифрових сервісів, обмежену доступність окремих даних та недостатній рівень інтерактивності взаємодії між громадянами і органами влади.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме подальшому розвитку електронної демократії, посиленню громадського контролю та підвищенню відкритості й підзвітності Міністерства юстиції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. Термінологія законодавства (станом на 24.02.2026). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/termin> (дата звернення: 25.02.2026).
2. Бухтатий О.Є. Публічні комунікації та електронна демократія в Україні: проблеми і перспективи. *Вісник ХДАК*. 2016. Вип. 48. С. 108–120. URL: <http://v-khsac.in.ua/article/view/104589> (дата звернення: 25.02.2026).
3. Ladychenko V., Chomakhashvili O., Uliutina O., Kanaryk J. Dissemination of Environmental Information in the E-Governance System: World Trends and Experience for Ukraine. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. Vol. 9, No. 4. P. 51–58. URL: <https://ecsdev.org/ojs/index.php/ejsd/article/view/1115> (дата звернення: 25.02.2026).
4. Головка Л. О., Ладиченко В. В., Каплова О. М. Міжнародний досвід правового забезпечення свободи слова в мережі «Інтернет». *Право. Людина. Довкілля*. 2023. № 14(2). С. 9–21. URL: <https://share.google/kfRxeK8s1Gm2pQX7x> (дата звернення: 25.02.2026).
5. Kivalov S. Electronic Form of Citizens' Appeal as an Indicator of Digital Transformation of Public Administration. *Public Policy and Administration*. 2020. Vol. 19, No. 4. P. 52–63. URL: <https://ojs.mruni.eu/ojs/public-policy-and-administration/article/view/6194> (дата звернення: 25.02.2026).
6. Лученко Д. В. Електронні ініціативи як інструмент е-демократії: досвід України і Латвії. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 155. С. 124–134. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.155.245992> (дата звернення: 25.02.2026).
7. Хаустова М. Г. Вплив е-демократії на сучасний розвиток в Україні: теоретико-практичний підхід. *Право та інновації*. 2022. № 3(39). С. 7–16. URL: <https://pti.org.ua/ndipzir/en/article/view/856/655> (дата звернення: 25.02.2026).

8. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#n28> (дата звернення: 26.02.2026).
9. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. Архів рішень, прийнятих за результатами розгляду скарг у сфері державної реєстрації. URL: <https://minjust.gov.ua/m/arhiv-rishen-priynyatih-za-rezultatami-rozglyadu-skarg-u-sferi-derjavnoi-reestratsii> (дата звернення: 26.02.2026).
10. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#n159> (дата звернення: 26.02.2026).
11. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#n214> (дата звернення: 26.02.2026).
12. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.02.2026).
13. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 26.02.2026).
14. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.10.2015 р. № 835. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.02.2026).
15. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 26.02.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 27.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026